

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tato akce se koná v rámci projektu: Inovace biologických a lesnických disciplín pro vyšší konkurenceschopnost (Registrační číslo **CZ.1.07/2.2.00/28.0018.**) za přispění finančních prostředků EU a státního rozpočtu České republiky

Inovace předmětu Lesnická politika Učební texty

Ing. Vladimír Foltánek

13.3. CERTIFIKACE LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ A VÝROBKŮ ZE DŘEVA (Fo)

Jednou z hlavních iniciativ na ochranu světových lesů je lesní certifikace, která se zrodila na počátku 90. let. Certifikace lesů je označována za jeden z tržních nástrojů určených pro podporu principů trvale udržitelného hospodaření v lesích, zlepšení veřejného mínění o lesním hospodářství i pro lepší využívání dřeva jako ekologické a obnovitelné suroviny. Výrazně se to projevuje v oblasti obchodu, kde certifikace napomáhá k lepšímu uplatnění surového dříví a výrobků ze dřeva na trhu i ke zvýšení jejich konkurenceschopnosti, především při exportu do těch zemí, kde jsou již dnes certifikované výrobky požadovány.

Základními principy certifikace jsou dobrovolnost, transparentnost, důvěryhodnost a nediskriminační charakter vůči různým typům lesa i druhů vlastníků. V praxi certifikace znamená hodnocení prováděné nezávislou třetí stranou, zda hospodaření v lesích odpovídá ekologickým, ekonomickým a sociálním standardům stanoveným před zahájením vlastní certifikace a vydání osvědčení vlastníkovu lesa o výsledku tohoto hodnocení.

S certifikací lesů je úzce spojena certifikace spotřebitelského řetězce dřeva, jejímž cílem je zajistit, aby byly principy certifikace dodrženy v průběhu celého výrobního a distribučního procesu, tj. od okamžiku těžby v lese až po prodej finálních produktů. V praxi se toho dosahuje kontrolou jednotlivých článků tohoto řetězce (ať už jde o zpracovatelský průmysl nebo o obchodní sféru), kdy se zjišťuje, zda zpracovatelé při své činnosti používají dříví pocházející z certifikovaných zdrojů takovým způsobem, aby bylo možno věrohodně označit finální výrobek příslušným logem. Důsledně se kontroluje i dodržování dalších pravidel při dodávce certifikovaných výrobků konečnému spotřebiteli.

Ve světě dnes existuje více než 50 systémů certifikace, nejvíce rozšířené jsou však dva: FSC (Forest Stewardship Council – Rada pro správcovství lesů) a PEFC (Pan European Forest Certification – celoevropská certifikace lesů). To platí i v České republice, kde je nejvíce vlastníků lesa přihlásilo k systému PEFC, jenž je založen na principu regionální certifikace, což umožňuje, aby se do certifikace zapojili i drobní soukromí vlastníci lesa a uživatelé lesních pozemků. Systém FSC je v zásadě založen na podobných principech jako PEFC. Hlavním rozdílem je, že certifikaci podle systému FSC provádí několik autorizovaných zahraničních firem s mezinárodní působností a nikoliv v Čechách akreditované certifikační firmy. Existuje však zde rovněž pracovní skupina pro certifikaci lesů podle systému FSC, která v současnosti pracuje na svých národních standardech. Z hlediska mezinárodního uznávání jsou oba dva systémy považovány za rovnocenné (tj. certifikát PEFC je považován za ekvivalent certifikátu FSC). V České republice je lesní hospodářství na velmi vysoké úrovni, což je dáno

více než 200letou historií lesnictví, a proto se Česká republika stala zakládajícím členem PEFC a jako jedna z prvních zavedla funkční systém certifikace lesů do praxe.

V současné době je podle systému PEFC v České republice certifikováno více než 70 % veškerých lesů (necelých 1,9 milionu ha lesů, tj. více než dvě třetiny z rozlohy lesů v ČR) a 231 dřevozpracujících a obchodních společností je držitelem certifikátu spotřebitelského řetězce lesních produktů (C-o-C). Podle systému FSC bylo certifikováno 10 450 ha lesů (Školní lesní podnik Masarykův les Křtiny Mendelovy univerzity v Brně). V České republice bylo do roku 2010 vydáno více jak 600 osvědčení o účasti v regionální certifikaci lesů. Toto číslo je však zkresleno tím, že vlastník získává osvědčení pro každý svůj lesní hospodářský celek. Reálný počet se proto pohybuje kolem 450 vlastnických subjektů. V Německu je certifikováno přes 7 mil. ha a v Rakousku pak necelé 4 mil ha lesů.

Certifikace systémem PEFC

Certifikace lesů systémem PEFC je jedním z procesů v lesním hospodářství směřujícím k dosažení trvale udržitelného hospodaření v lesích v České republice a zároveň usiluje o zlepšení všech funkcí lesů ve prospěch životního prostředí člověka.

Trvale udržitelné hospodaření je správa a využívání lesů a lesní půdy takovým způsobem a v takovém rozsahu, které zachovávají jejich biodiverzitu, produkční schopnosti a regenerační kapacitu, vitalitu a schopnost plnit v současnosti a budoucnosti odpovídající ekologické, ekonomické a sociální funkce na místní, národní a mezinárodní úrovni a které nepoškozují ostatní ekosystémy. (2. ministerská konference na ochranu lesů v Evropě, Helsinky 1993)

Trvale udržitelným způsobem obhospodařovaný les má zavedené standardy mezinárodně uznávaných ekologických, sociálních a ekonomických požadavků. Ačkoliv mnoho lesů je obhospodařovaných tímto způsobem, jedinou možností podání důvěryhodného důkazu je prostřednictvím nezávislého posouzení třetí osobou – certifikací. Certifikace lesů je jedním z nejúčinnějších tržních nástrojů určených na podporu principů trvale udržitelného hospodaření v lesích (TUH). Vlastník lesa prostřednictvím certifikátu deklaruje svůj závazek hospodařit podle předem daných kritérií. Současné požadavky na využívání lesů se netýkají pouhé těžby dřeva, ale jedná se o široký komplex sociálních, ekologických a ekonomických funkcí lesa souvisejících s trvale udržitelným využíváním přírodních zdrojů. Tento trend společně se snahou informovat spotřebitele o ekologických kvalitách dřeva jako suroviny je jedním z důvodů, proč je certifikace lesů zaváděná i v Evropě. Systémem PEFC je v současnosti certifikováno 140,51 milionů ha lesů světa a 21 077 firem (C-o-C) .

Certifikace lesů je proces, v rámci kterého nezávislá organizace vydává certifikát potvrzující, že hospodaření v lesích splňuje předem stanovená kritéria trvale udržitelného hospodaření v lesích. Nezávislou organizací se myslí certifikační orgán, který je pro tuto činnost akreditován u Českého institutu pro akreditaci a notifikován PEFC Česká republika. Tento systém zaručuje nestranný proces posuzování a jeho důvěryhodnost.

V České republice je prováděna certifikace prostřednictvím Českého systému certifikace lesů (CFCS – Czech Forest Certification Scheme), což je národní nezávislý systém platný na území České republiky. Správu CFCS, to znamená schvalování a revizi standardů, prezentaci a propagaci systému, zajišťuje PEFC Česká republika. CFCS splňuje všechny mezinárodní požadavky pro certifikační systémy. V červnu 2001 byl systém uznán Radou PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes), v letech 2005 a 2006 revidován a aktualizován a v prosinci 2006 na základě posouzení nezávislým auditorem opětovně schválen na období 5 let.

Funkci žadatele o certifikát PEFC, který žádá v zastoupení vlastníků nezávislý certifikační orgán o provedení certifikace, vykonává zájmové sdružení právnických osob nazvané Sdružení vlastníků a správců lesních majetků ČR.

Náklady související s poplatkem za certifikaci 1 ha lesa jsou pro všechny vlastníky lesů stejné a v současné době činí 2 Kč/ha na dobu platnosti certifikátu.

PEFC Česká republika

PEFC Česká republika je zájmové sdružení právnických osob vzniklá podle občanského zákoníku podporujících trvale udržitelné hospodaření v lesích. Jeho účelem je podpora trvale udržitelného hospodaření v lesích a spotřeby dřeva jako ekologicky obnovitelného zdroje a výrobků ze dřeva, ochrany přírody a trvale udržitelného rozvoje společnosti prostřednictvím realizace Českého systému certifikace lesů. Aktivita PEFC Česká republika je zaměřena zejména na sledování tzv. politiky jakosti, která má 7 kapitol:

1. Podpora trvale udržitelného hospodaření v lesích
2. Otevřenost certifikačního systému pro všechny vlastníky lesa
3. Podpora víceúčelového využívání lesa
4. Zvyšování odborné úrovně hospodaření v lese
5. Certifikace lesa jako nástroj zvyšující stabilitu životního prostředí člověka
6. Důvěryhodnost certifikačního systému
7. Provázanost systému certifikace PEFC s informacemi od státní správy lesů umožňuje nejen informovat o lesích a stavu hospodaření v nich, ale i vylučovat vlastníky lesů z tohoto systému při neplnění jeho základních kritérií. Tato provázanost na informace od státní správy lesů a jejich využívání je jednou z výrazných odlišností od jiných certifikačních systémů.

PEFC ČR se mj. zabývá procesem revize standardů certifikace lesů. Po ukončení procesu revize a úspěšném schválení nových standardů Českého systému certifikace lesů na národní úrovni (3. května 2011 na zasedání Sněmu PEFC ČR) předložilo sdružení PEFC ČR novou dokumentaci k mezinárodnímu posouzení PEFC International (červen 2011). Schválena byla revidovaná technická dokumentace Českého systému certifikace lesů (CFCS), který je součástí celosvětové organizace PEFC (Program pro vzájemné uznávání lesních certifikačních schémat). CFCS definuje základní principy a požadavky trvale udržitelného hospodaření v lesích v České republice, jejichž provádění v praxi ověřují prostřednictvím certifikace nezávislé certifikační orgány. Systém zároveň zahrnuje mechanismus sledování původu certifikovaného dřeva v celém řetězci od těžby až po konečného spotřebitele.

Certifikace systémem FSC FSC

Certifikační systém FSC vznikl v roce 1993 v Torontu z iniciativy nevládních organizací včetně Greenpeace, Přátel Země pod patronací WWF za podpory Evropské unie a některých vlád, ve snaze o sjednocení do té doby nepřehledné snahy o verifikaci/certifikaci odpovědného lesního hospodaření a garanci původu výrobků z ekologicky šetrné, sociálně prospěšné a ekonomicky životaschopné obhospodařování lesů. FSC je mezinárodním sdružením (nevýdělečná, nezávislá, nevládní mezinárodní organizace), složené ze skupin ekologických institucí, lesníků, obchodníků se dřevem a občanských sdružení mnoha států světa. Uvádí se, že u FSC

je v současnosti akreditováno na 150 organizací z více než 30 států světa. Sekretariát FSC sídlí v Bonnu v Německu.

FSC se sama bezprostředně udělováním certifikátů nezabývá, jejím úkolem je jednotlivé certifikační organizace pouze akreditovat tak, aby posuzování, zda certifikované produkty byly vyrobeny skutečně podle zásad trvalé udržitelnosti, bylo jednotné a průkazné. Pro jednotnost posuzování trvalé udržitelnosti byly na půdě FSC vypracovány a schváleny tzv. Principy a kritéria FSC pro přirozené lesní hospodářství, které jsou založeny na následujících zásadách:

- Hospodaření v lesích v jednotlivých státech musí být v souladu se všemi aplikovatelnými místními předpisy a mezinárodními smlouvami, jichž je daný stát signatářem, a v souladu se všemi principy a kritérii FSC.
- Musí být definováno, dokumentováno a právně zakotveno dlouhodobé vlastnictví a spravedlivé využívání půdy a lesních zdrojů.
- Musí být uznávána respektována práva místních obyvatel, pokud jde o vlastnictví, užívání a obhospodařování jejich půdy.
- Způsoby hospodaření v lesích musí udržovat nebo zlepšovat dlouhodobý ekonomický a sociální blahobyt lesních pracovníků a místních obyvatel.
- Způsoby hospodaření v lesích musí podněcovat jejich optimální a účinné víceúčelové užívání a současně i zabezpečení ekonomické životaschopnosti lesního hospodářství a širokého spektra environmentálních, sociálních a ekonomických užitků.
- Při hospodaření v lesích musí být zachovány jejich kritické ekologické funkce a musí být minimalizován dopad na biodiverzitu, vodní zdroje, půdu a ostatní zdroje i unikátní a labilní ekosystémy.
- Hospodaření musí probíhat podle plánů vypracovaných písemně v souladu s principy FSC. Plány musí obsahovat aktuální data, musí mít jasné uspořádání objektů hospodaření i způsobů a prostředků k dosažení cílů.
- Podmínky lesa, výtěž lesních produktů, péče o les a hospodářská opatření včetně jejich sociálních a environmentálních dopadů musí být monitorovány.
- Přírodní lesy nemají být nahrazovány plantážemi hospodářských dřevin. Plantáže mají pouze doplňovat přírodní lesy a snižovat tlak na ně.

Uvedené zásady mají být konkretizovány pro jednotlivé státy. Největší aktivita je v tomto směru v Evropě vyvíjena ve Švédsku, Švýcarsku, SRN a Polsku, v posledních letech i v České republice, která se v počátcích do celého procesu (nejen ve vztahu k FSC) zapojovala jen velmi zdrženlivě, opatrně a pomalu.

FSC vypracovalo 10 mezinárodně platných principů a 56 kritérií pro certifikaci odpovědného lesního hospodaření. Národní pobočky FSC dále rozvádějí tyto principy a kritéria do konkrétních kontrolovatelných indikátorů pro specifické podmínky jednotlivých zemí. V České republice se tomuto úkolu věnuje FSC ČR.

Certifikát FSC s právem používat příslušné logo se uděluje majitelům lesů, kteří plní stanovená pravidla pro šetrné hospodaření. Podle standardů FSC je hospodařeno v 80 zemích světa.

Proces tvorby standardů FSC		
Celosvětové principy&kritéria		
<ul style="list-style-type: none"> • Národní standardy nebo • Prozatímní standardy certifikovaných firem 	<ul style="list-style-type: none"> • Celosvětové standardy zpracovatelského řetězce 	<ul style="list-style-type: none"> • Mezinárodní pravidla značení FSC výrobků

Certifikát FSC s právem používat příslušné logo se uděluje majitelům lesů, kteří plní stanovená pravidla pro šetrné hospodaření. Podle standardů FSC je hospodařeno v 80 zemích světa.

Stejně jako lesním majetkům je certifikát FSC udělován podnikům ve zpracovatelském řetězci (chain of custody – CoC). Cílem je ověřit původ dřeva, papíru či výrobků z nich a zároveň zajistit, že se legálně vytěžené dřevo dostane za pomoci legálních a férových pracovních podmínek až k zákazníkovi. Tomu pak zaručuje, že daný výrobek je opravdu vyroben z legálního a certifikovaného dřeva a během procesu zpracování nedošlo k jeho smíchání s kontroverzním či nelegálním dřevem. U podniků ve zpracovatelském řetězci je certifikace vyžadována pro každou fázi výroby produktu ze dřeva, od pily přes obchodníky se dřevem a dřevozpracující podniky vyrábějící polotovary až k producentovi finálního výrobku. Podobně je to u výrobků z papíru. Každá fáze výroby musí být kontrolována a certifikována. Mezi podniky ve zpracovatelském řetězci tak kromě dřevozpracujících a nábytkářských firem patří i celulózky, papírny, velkoobchody papírem, výrobci papírových obalů, ale i tiskárny a nakladatelství.

FSC je díky efektivní kontrole majitelů certifikátu schopno z nákupu vyloučit ilegálně vytěžené dřevo. V některých zemích je FSC prakticky jedinou zárukou, že surovina byla z lesa získána legálně. Dovážené dřevo s certifikací FSC ovšem pochází z lesů, které se řídí národními standardy v zemi původu. Dřevo a dřevěné výrobky označené logem FSC se stávají velmi populárními mezi zákazníky a poptávka po nich rapidně roste. Na trhu už je přes 20000 výrobků s logem FSC. Certifikované výrobky ze dřeva dnes (v r. 2011) vyrábí 19 021 firem z 106 zemí světa, což je o téměř 400 % více než v roce 2006, kdy byl podobný průzkum proveden Hnutím DUHA.

Model fungování FSC				
Standard lesního hospodaření (FM standard)	Certifikace lesního majetku (FM certifikacion)	Certifikace zpracovatelského řetězce (CoC certifikacion)	FSC logo a značka	Značení FSC výrobků a produktů
Definuje, co je šetrné a přírodě blízké lesní hospodaření	Identifikuje šetrné a dobře obhospodařované lesní majetky	Vytváří obchodní vazbu k finálnímu produktu, aby nedošlo ke smíchání certifikované a kontroverzní suroviny	Vytváří značku a pravidla jejího používání	Podporuje odpovědné spotřebitelské jednání

I certifikace podle zásad FSC se ovšem setkává s problémy. Řada zástupců nejrůznějších evropských organizací sdružujících vlastníky lesů či obchodníky se dřevem považuje zmíněné zásady za nepoužitelné v evropských podmínkách. Jako jedno nejnutnějších vyjádření výhrad a jejich příčin bývá uváděno vyjádření předsedy švédského sdružení vlastníků lesa: "Některé požadavky jdou příliš daleko ... Rozhodující je, že jednotlivé skupiny mohou klást jen požadavky, zatímco vlastník lesa musí myslet na svůj majetek, na hospodářské přežití a současně i na úhradu nákladů spojených s certifikací".

Rozloha lesů certifikovaných pod značkou FSC rychle narůstá, jde nepochybně o jednu z nejúspěšnějších světových iniciativ vzešlých z myšlenek Konference o Zemi v Rio de Janeiru.

Svědčí o tom i vznikající iniciativy pro certifikaci udržitelného využívání moří či ekoturistiky. V květnu 2004 bylo certifikováno už 44 milionů hektarů lesů v 64 zemích pěti světadílů.

Podle renomované organizace Fern je nejdůvěryhodnější certifikační systém Forest Stewardship Council (FSC). Ostatní systémy, vzniklé převážně z iniciativy vlastníků lesů a průmyslu, většinou neaspírají na zlepšení úrovně lesního hospodaření a ochranu ohrožených lesů a certifikují automaticky, aniž by požadovaly nějakou změnu. Navíc postrádají transparentnost a základní demokratické procedury při vzniku standardů a certifikačních auditů. To platí i pro systém PEFC, který je v Čechách velmi rozšířený. Podle jeho kritérií postačuje dodržovat lesní zákon. Certifikační audity, jež provádí, jsou neveřejné stejně jako závěrečné zprávy z nich.